

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ
РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН
MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE
OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN

Л. Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ
ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
ЕВРАЗИЙСКИЙ НАЦИОНАЛЬНЫЙ
УНИВЕРСИТЕТ ИМ. Л. Н. ГУМИЛЕВА
GUMILYOV EURASIAN
NATIONAL UNIVERSITY

Студенттер мен жас ғалымдардың
«Ғылым және білім - 2015»
атты X Халықаралық ғылыми конференциясының
БАЯНДАМАЛАР ЖИНАҒЫ

СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
X Международной научной конференции
студентов и молодых ученых
«Наука и образование - 2015»

PROCEEDINGS
of the X International Scientific Conference
for students and young scholars
«Science and education - 2015»

УДК 001:37.0
ББК72+74.04
Ғ 96

Ғ96

«Ғылым және білім – 2015» атты студенттер мен жас ғалымдардың X Халық. ғыл. конф. = X Межд. науч. конф. студентов и молодых ученых «Наука и образование - 2015» = The X International Scientific Conference for students and young scholars «Science and education - 2015». – Астана: <http://www.eni.kz/ru/nauka/nauka-i-obrazovanie-2015/>, 2015. – 7419 стр. қазақша, орысша, ағылшынша.

ISBN 978-9965-31-695-1

Жинаққа студенттердің, магистранттардың, докторанттардың және жас ғалымдардың жаратылыстану-техникалық және гуманитарлық ғылымдардың өзекті мәселелері бойынша баяндамалары енгізілген.

The proceedings are the papers of students, undergraduates, doctoral students and young researchers on topical issues of natural and technical sciences and humanities.

В сборник вошли доклады студентов, магистрантов, докторантов и молодых ученых по актуальным вопросам естественно-технических и гуманитарных наук.

УДК 001:37.0
ББК 72+74.04

ISBN 978-9965-31-695-1

©Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия
ұлттық университеті, 2015

4. Арвисто М.А. О роли и характере ценностных ориентаций в спортивной деятельности : сб. науч. тр. М. : ГЦОЛИФК, - 1976. - С 6–14.
5. Здравомыслов А.Г. Потребности, интересы, ценности. М. : Политиздат, - 1986.- С 222
6. Егоров А.Г., Захаров М.А. Фэйр-плэй в современном спорте : учеб.пособие. Смоленск, - 2006.- С 186. Статья представлена научной редакцией «Психология и педагогика» - 14 января 2013.

УДК 709:568.96

«ДЕНЕ ТӘРБИЕСІН ОҚЫТУДЫҢ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ»

Маратұлы Талғат

nurtai_abekov@mail.ru

Л.Н.Гумилев атындағы ЕҰУ Әлеуметтік ғылымдар факультеті, Дене тәрбиесі
кафедрасының ДШС-11 топ студенті, Астана, Қазақстан
Ғылыми жетекшісі – И.Б. Иманғаликова

Бүгінде қоғам алдында, жоғары оқу орындары алдындағы маңызды мәселелердің бірі - оқушыны тәуелсіз өмір сүруге дайындаумен қатар, оның моральдық және физикалық денсаулығын арттыру, сондай-ақ салауатты өмір салтын жүргізуге үйрету, денсаулығын сақтау болып табылады. Соңғы онжылдықта қазіргі қоғамның негізгі идеясы, болашақтың іргелі факторы, мемлекеттің әл-ауқаты сияқты, жас ұрпақтың денсаулығын сақтау болып табылады.

Студенттер, оқушылар арасында әр түрлі сырқаттанушылық көбейіп жатыр. Денсаулық жағдайының мұндай динамикасы - қолайсыз әлеуметтік-экономикалық және экологиялық факторлардың ұзақ әсерінің нәтижесі деп санауға да болады. Орта мектепте жүргізілетін дене тәрбиесі пәнінің орны бөлек. Отандық және шетелдік оқу орындарының бағдарламаларында бұл пәннің маңызы зор.

Дене тәрбиесінің ең маңызды элементі - қозғалу мәдениеті, қозғалып әр түрлі жаттығулар жасау. Бұл пән денсаулық сақтауға және өзін-өзі жетілдіріп нығайтуға, бойымызда жігерлікті және адамгершілік қасиеттерді тәрбиелеуге өз септігін тигізеді.

Қоғамның әлеуметтік-экономикалық қажеттіліктеріне сәйкес және жалпы және орта білім беру сипатына негізделген, «Дене тәрбиесінің» мақсаты - бірнеше тұлғаның қалыптасуына ықпал ету болып табылады, бұл анық. Осы мақсатқа қол жеткізу үшін оқытушылардың білікті мамандар болуы қажет. Сабақ жүргізу барысында заманауи психологиялық-педагогикалық және физиологиялық-педагогикалық оқыту теорияларына сүйеніп, әрбір оқушының жеке сипаттамаларын ескере отырып, оқытудың белсенді әдістерін қолданған дұрыс. Нәтижесінде оқушының жеке көзқарас принциптері қалыптасып, дене және рухани жағынан жетілдіріле бастайды [1].

Студенттерді денсаулық мәдениетіне, салауатты өмір салтына баулып, оларға мобилизация мен релаксация тәсілдерін үйрету, оларды дене және рухани жағынан жетілдіруден дене тәрбиесі пәнінің мазмұнын қайта қарастыру қажеттілігі туды. Мектептерде дене шынықтыру пәні екі құрамдас бөліктің бірлігі ретінде қарастырылады: балалар мен жасөспірімдерді дене тәрбиесі саласында дұрыс бағыттау мен шығармашылық жолында бағдарлау.

Бірінші құрамдас бөлік студенттерде дене тәрбиесі жалпы мәдениеттің бір элементі екені туралы тұтас көрініс жасау.

Екінші құрамдас бөлік дене тәрбиесі процесін шығармашылыққа бағдарлайды.

Білім беру жүйесіндегі өзгерістер дене тәрбиесінің жаңа концепциясының қалыптасуына әкеледі. Ол үшін дене шынықтыру саласындағы педагогикалық, психологиялық, әлеуметтік зерттеу кешендерінен басқа, білім беру процессіндегі дене

шынықтырудың рөлі мен орнын анықтап, заңдастырып, сонымен қатар басқа пәндердің де оқушының тұлға болып қалыптасуына, оның үйлесімді дамуына ықпал ететінін ұмытпаған жөн. Дене тәрбиесінің әлеуметтік жүйе және қоғамдық құбылыс есебінде дене тәрбиесі жүйесін, оның қалыптасуы мен дамуының негізгі заңдылықтарын, оның қызметі мен құрылымын танып, білудің қажеттілігі білім мен тәрбие талаптарына сәйкес өсіп келе жатқан ұрпақтың дене тәрбиесін қамтамасыз ету үшін керек.

Студенттерге сыныпта өтілгеннің бәрін есте сақтау қиын болып табылады. Көптеген ақпаратты қабылдау оқушылардың денсаулығына кері әсер етеді. Шамадан тыс оқу жиі негізгі биологиялық функциялардың бұзылуына әкеледі. Бұл (ойлау, психикалық денсаулық, зейін, жады) маңызды психо-физиологиялық процестердің қалыпты ағымының бұзылуына әкеп соғады. Осындай көптеген проблемаларды шешудің тиімді құралы дене шынықтыру екені анық.

Алайда, аптасына екі рет өткізілетін дене шынықтыру сабақтары барлық проблемаларды шешу үшін жеткілікті болуы мүмкін емес. Әсіресе, ғылыми және ғылыми-техникалық прогресс нәтижесінде оқушылардың дене белсенділігі күрт азайды. Теледидар, компьютерлік ойындар, әлеуметтік желілерде шамадан тыс отыру өсу даму үшін, адам денсаулығына теріс әсер етеді. Танымал даналық былай дейді: «Қозғалыс - бұл тамаша!». Қозғалыс дегеніміз – өмір деген рас.

Өте өзекті мәселелердің бірі - мектеп оқушыларын дене шынықтырумен айналысуға қалай ниеттеуге болады?

Біріншіден, дене тәрбиесімен айналысудың мақсатын түсіндіру;

Екіншіден, іс-әрекетке ынталандыру;

Үшіншіден, практикада жүзеге асыру;

Төртіншіден, жаттыққан кейінгі нәтижеге қол жеткізу.

Мақсатқа жетудің түрлі жолдары бар. Солардың бірі де бірегейі оқытудың жаңа технологияларын пайдалану. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңының (Астана, 2000 жыл) 18-бабының 8-тармағында: «Оқытудың жаңа технологияларын сынақтан өткізу, білім берудің жаңа мазмұнын енгізу үшін білім беру ұйымдарында эксперимент тәртібімен іске асырылатын білім беру бағдарламалары әзірлену мүмкіндігі», - атап көрсетілген. Осыған орай қазір еліміздегі көптеген мектептерде білім берудің жаңа жүйесі енгізіліп, әлемдік білім беру кеңістігіне бет алуда. Білімі мен ғылымы өз дәрежесінде дамыған елдер көш бастап, қашан да елдік дамудың кез келген саласында озық тұрары сөзсіз. Біз де осы көштен қалмаудың қамын жасап бағудамыз [2].

Дене тәрбиесі өсіп келе жатқан жас ұрпаққа білім мен тәрбие беру саласының бір тармағы болып табылады және ол жеке тұлғаның жан-жақты дамуына, күшті де қуатты болып өсуіне, ұзақ уақыт шығармашылық еңбекке жарамды адамды қалыптастыруға, оны Отан сүйгіштікке дайындауға қызмет етеді. Республикамыздағы білім беру саласында және әртүрлі қолдану салаларына байланысты жаңа бағыттағы спорт, дене тәрбиесі жүйесі бойынша мамандарға деген сұраныстардың артуы, оларды дайындаудағы білімділігі мен қабілеттілігі, біліктіліктің қазіргі талаптарға сай болуы өте үлкен маңызды жұмыстарды атқаруды талап етеді және болашақ педагогтардың кәсіби даярлығын, білім стандартына, мазмұнына сай жетілдіру мәселелері көкейкесті мәселе болып отыр. Көрсетілген міндеттерді толық жүзеге асыру дене тәрбиесі жүйесіне тікелей байланысты.

Дене тәрбиесін жүзеге асыру – денсаулықты нығайту, білім беру, дамыту, тәрбиелеу міндеттерін шешуге арналған педагогикалық жұмыстардың бірі бола отырып, жеке тұлғаның денсаулық деңгейін арттыру, табиғи күш-қуатын нығайту, дене мүшелерін гигиеналық негіздері мен дене- қозғалыс қабілеті мүмкіндіктеріне сай, өз бетінше қимыл-қозғалыс жаттығуларын орындап, өзін- өзі үнемі дамытып, көңілді де сергек жүруге баулиды. Болашақ ұрпағымыздың денсаулығының мықтылығы, салауатты өмір сүруі мектеп мұғалімінің жеке басымен оның жоғары оқу орнындағы теориялық жеке тәжірибелік дайындығының дәрежесіне тікелей байланысты. Осыған орай оқушылардың дене тәрбиесі жүйесін жүзеге

асыру жұмыстарын ұйымдастыруға болашақ мұғалімдерді даярлау ісін кәсіби дайындықтың ажырамас бөлігі ретінде қарастыру керек. Дене тәрбиесі және спорт мамандары күрделі әлеуметтік міндеттерді шешуге араласумен бірге оқушылардың психологиялық ерекшеліктеріне сай, оқу-тәрбие міндеттерін шешуде олардың рухани жетекшісі де болуы тиіс.

Дене тәрбиесінің жас және жыныстық ерекшеліктерін ескере отырып, осы заңдылықтарды көрсететін жалпы педагогикалық ұстанымдарды басшылыққа алу қажет. Ол ұстанымдарға жататындар: жан- жақтылық, саналылық пен белсенділік, бірте-бірте жасалатын әрекет, қайталамалық, көрнекілік, жеке даралық. Оқу үдерісінің үздіксіздігі негізгі үш қағидаларда көрініс тапқан: а) оқу-тәрбие үдерісі көп жылғы және жыл бойындағы сипатқа ие болуы тиіс; ә) сабақ барысында әрбір келесі сабақтың әсері алдыңғы сабақтың ізінше қатпарлы әсер қалдыруы тиіс, себебі жас оқушының ағзасында алдыңғы сабақтардың әсерінен пайда болған жағымды өзгерістер беки түсуі және жетіле түсуі қажет; б) демалыс жұмыс қабілетін қалпына келтірудің арта түсуі үшін жеткілікті болуы тиіс.

Талдау, жалпы білім беру мектептерінде оқу-тәрбие үдерісін ұйымдастыру мен басқаруға білім беру мен спорттық мекемелерге тән құрылымдар - мақсат, жалпы және арнайы (арнайылық) міндеттер, әдістер мен қағидалар, оқу кеңістігінде жүзеге асатын, нақты бағыттылығы бар, оқу материалының теориялық және тәжірибелік мазмұны кіретінін көрсетті. Оқушы-спортшының осы білім беру кеңістігіндегі таңдаған жолының басы, мектептегі оқу мерзіміндегі бастапқы кезеңнің де нақты құрылымы немесе мазмұны болады. Дене тәрбиесі сабағында оқытудың дәстүрлі емес құралдарын қолдану барсында оқушылардың дене тәрбиесін дамыту технологияларын жетілдіруге; дене тәрбиесі сабақтарында оқушыларды адамгершілікке тәрбиелеуге, дене тәрбиесі арқылы жеке тұлғаның психофизиологиясын өзгеруге: өзін-өзі реттеуін қалыптастыру; дене тәрбиесі сабақтарын пәнаралық байланыс арқылы жетілдіру; дене қабілетін рухани құндылықтар арқылы дамыту; релаксация арқылы жеке тұлғаның психофизиологиялық қабілеттерін дамыту; психикалық қуат мүмкіндіктері мен дене тәрбиесін сабақтастырып дамытуға т.б. қол жеткізуге болады [3].

Дене тәрбиесінің әлеуметтік жүйе және қоғамдық құбылыс есебінде дене тәрбиесі жүйесін, оның қалыптасуы мен дамуының негізгі заңдылықтарын, оның қызметі мен құрылымын танып, білудің қажеттілігі білім мен тәрбие талаптарына сәйкес өсіп келе жатқан ұрпақтың дене тәрбиесін қамтамасыз ету үшін керек. Дене тәрбиесі тек мектептегі дене шынықтыру сабағы ғана емес, ол сабақтан тыс, мектептен де тыс денсаулыққа байланысты шаралар жүйесі екенін ескерсек, қазіргі кезеңдегі білім беру орындарындағы дене тәрбиесінің жүйесі жастардың денсаулықтарын нығайтумен қоса, тұлға бойындағы биологиялық-психологиялық қажеттіліктердің жан-жақты жетілуіне, өмірге белсенді ұстаным мен ізгілікті қатынастарын дамытуды меңзейді. Мұндай маңызды әдістеме ғылыми және оқу пәні ретінде жетекші рөл атқаратын, дене тәрбиесі саласындағы кәсіптік бағытта болашақ мұғалімдерді дайындауды жүзеге асыратын жоғары оқу орындарындағы оқыту жүйесіне тікелей байланысты.

Қолданылған әдебиет

1. Актуальные вопросы формирования интереса в школе // Под ред. Шукиной Г. И. М., - 1984- С 48-53
2. Бабанский Ю. К. Оптимизация учебно-воспитательного процесса.// М.,- 1982- С 56-60.
3. Копылов Ю.А. Учитель физкультурной самостоятельности // Физическая культура в школе, - 2005, - С 27-32
4. Шапарь А.В., Перетягко В.В. Роль и место физической культуры в образовательном процессе // Физическая культура в школе, - 2005- С 162-168